

Școala clasică formează caracterul

Conform definiției din dicționar (Dex), caracterul este “*ansamblul însușirilor fundamentale psihico-morale ale unei persoane, care se manifestă în modul de comportare, în ideile și acțiunile sale.*” Prin extensie, expresia “om de caracter” este definită drept “*personalitate morală caracterizată prin voință fermă, corectitudine și consecvență, integritate etc.*”

Școala clasică are drept scop cultivarea însușirilor fizice, morale și intelectuale ale elevilor pentru a-i ajuta să devină oameni de caracter. Pentru aceasta, pornește de la antropologia clasică, conform căreia viața omului se desfășoară pe trei nivele:

1. **Nivelul fizic** – fenomenele legate de funcționarea internă a corpului (respirația, digestia etc) și de funcționarea lui în lume (mișcarea și percepția lumii prin simțuri). Educația la nivel fizic are de-a face cu sănătatea trupească și cu antrenarea organelor de mișcare și de simț pentru o bună funcționare, care include și demnitatea prezenței fizice în lume, afirmarea statutului de om întreg și responsabil prin comportament și ținută.
2. **Nivelul intelectual** – toate procesele prin care omul poate cunoaște și înțelege lucrurile care-l înconjoară. Aceste procese cuprind următoarele mari etape: intuiție – idee – noțiune – judecată – raționament – inteligență – rațiune. Educarea intelectului a fost discutată în articolul “Școala clasică dezvoltă judecata rațională”.
3. **Nivelul moral** – alcătuit din deciziile/alegerile pe care le face omul de a acționa într-un fel sau în altul, pe baza distingerii între bine și rău. Putem spune, deci, că oamenii de caracter sunt cei care au învățat cum să deosebească binele de rău și, în comportamentul lor, se străduiesc permanent să aleagă binele.

De ce trebuie să formăm oameni de caracter?

Pentru a răspunde la această întrebare vom merge la unul din părinții pedagogiei clasice – Johann Heinrich Pestalozzi.

După cum arată G. G. Antonescu în *Istoria Pedagogiei*, Pestalozzi și-a elaborat concepția pedagogică pornind de la o radiografie a societății elvețiene din a doua jumătate a secolului XVIII. Conform gânditorului elvețian, patriciatul elvețian deposedase păturile meșteșugărești și țărănești nu doar de putere politică și financiară, ci și de capacitatea de a produce. Importul de mărfuri și de cultură sărăcise material și corupsese spiritual societatea elvețiană. Poporul, lipsit de mijloacele necesare pentru a-și afirma personalitatea în mod productiv, căzuse pradă mizeriei, ignoranței și imoralității. Taxele răpeau și puținul agonisit prin muncă cinstită de fermieri și meșteșugari. Dar, observa Pestalozzi: “**Izvorul cel mai adânc al mizeriei poporului era lipsa de cultură intelectuală, morală și religioasă.**”

Pornind de la principiul că ”omul trebuie considerat ca scop în sine și nimeni nu are dreptul să-l trateze doar ca pe un mijloc”, Pestalozzi a propus diverse măsuri de ameliorare a situației care pot fi sintetizate astfel:

1. “Pentru ca cei avuți și puternici să nu abuzeze de puterea lor, în detrimentul clasei de jos, ci din contră, să ocrotească pe cei lipsiți și slabi, ei trebuie să fie cultivați intelectualmente și moralmente.
2. Pentru ca oamenii din popor să poată pe de o parte să-și procure o mai bună stare materială, pe de altă parte, să o utilizeze spre binele lor și al familiei lor, ei trebuie să fie de asemeni cultivați moralmente, intelectualmente și fizicește.”

Pentru a explica rolul educației în creșterea calității vieții, Pestalozzi trece în revistă **treptele evoluției morale a omului:**

Prima treaptă - starea naturală

- Se bazează pe instinct
- Omul își poate satisface cerințele instinctului fără muncă și se află în deplină siguranță față de semenii săi
- Este caracterizată prin inocență, dar aceasta dispare la prima nemulțumire, la prima eroare
- Cu cât omul natural cunoaște mai bine răul trecut, cu cât suferă mai mult de răul prezent și cu cât se teme mai tare de răul viitor, cu atât inocența pălește și brutalitatea se accentuează

Treapta a doua - starea socială (ne-educată)

- Omul este nevoit să-și procure prin muncă satisfacerea necesităților și să-și asigure prin prevedere și luptă persoana
- Își pierde liniștea și bunăvoința, nu vede decât cerințele instinctului egoist
- Cine i se opune este ucis, cine i se supune îi devine sclav
- Omul devine barbar, are în vedere numai interesul propriu
- Caută să-și micșoreze propriile îndatoriri și să-și sporească drepturile față de alții

Treapta a treia - starea morală (educată)

- Omul își dă seama (sau află de la cei mai învățați) că societatea barbară, bazată doar pe interesul egoist, sălbatic, nu-i garantează existența, liniștea și propășirea
- Acceptă ideea că trebuie să îi pese de semenii, că trebuie să le fie tuturor bine ca să-i fie și lui, personal, bine

- Acceptă să renunțe la o parte din pretenții, din “binele” personal, în favoarea binelui social
- Această stare are la bază disciplinarea instinctelor, educarea rațiunii și îmbrățișarea comportamentului moral

Rolul educației în această evoluție a omului este:

- de a disciplina instinctele omului, învățându-l să respecte anumite reguli personale și sociale (de exemplu, să se spele sau să nu mintă); în lumea modernă, această parte a educației se face preponderent în familie.
- de a-i antrena intelectul la un nivel cât mai înalt, astfel încât, pe de o parte, să capete abilitățile necesare pentru a-și putea câștiga ușor existența, iar pe de altă parte, să înțeleagă corect lumea în care trăiește, ca să nu ia decizii greșite care să-l ducă la suferință proprie sau la a face rău celor din jur; în prezent, această parte a educației se face preponderent în școală.
- de a-l învăța să deosebească binele de rău; această parte a educației se face în familie, în școală și în biserică.

Iată cum rezumă și **George Radu Melidon** necesitatea de a cultiva moralitatea în om:

“[D]in punct de vedere al facultăților morale, omul dispune de o putere de conștiință, prin care se află în stare de a distinge și a prevedea binele sau răul, chiar în lucrările cu care nu se găsește în raport imediat [nemijlocit], adică de care nu are însuși vreo necesitate sau trebuință directă. Din aceasta urmează că omul nu poate fi niciodată fericit și mulțumit numai cu sine însuși, ca o vită care, când are pentru sine de mâncare, nu se mai neliniștește în nimic, chiar când toate semenele și perechile ei ar muri de foame lângă ea. Rezultă dar că omul, nefiind creat numai pentru sine, ci pentru scopul superior de a contribui la îmbunătățirea generală, el nu poate să-și găsească niciodată fericirea individuală decât în buna stare generală.

Această însușire cu totul distinsă a naturii umane formează nu numai toată superioritatea și nobilitatea omului, ci și singura bază a familiei sau a legăturii principale pentru orice societate omenească, precum și izvorul a orice progres și civilizație, pune pe oameni în dependență unul de soarta altuia și silindu-i astfel de a se înfrăți și a lucra întotdeauna cu puteri cât mai întrunite.

Educația, dar, are întotdeauna de scop general ca toate cunoștințele sau îndemnurile întrebunțate să servească la a da elevului calitate prin care el se poate fi apt a lucra, nu numai pentru sine, ci și pentru buna stare generală a semenilor săi, fără de care nu poate fi pentru om fericire individuală. De altfel individualitatea ar degenera într-un egoism vătămător, care va provoca totdeauna invidii și neliniști de tot felul, așa încât individul nu se va putea bucura în pace de meritele sale, oricare ar fi ele.”

Iată și un extras din *Compendiul de Pedagogie* al lui **Ion Popescu**, alt mare pedagog clasic român:

“Vocea conștiinței se numește și vocea datoriei, căci ea ie care exprimă ce omul trebuie să facă ca ființă rațională. Năzuința de a împlini vocea conștiinței sau legea morală se numește virtute; iar întocmirea viețuirii preste tot după legea aceea se numește moralitate.

În cazul când spiritul e cuprins și dominat de patimi, vocea conștiinței e întunecată prin acelea, și prin urmare subiectul e silit a face destulul patimilor, vasăzică, nu e liber. Într-adevăr, de libertate a spiritului poate fi vorba numai când acela e în stare de-a judeca și de a urma după judecată, după rațiune. Deci e prea învederat că, în favoarea moralității, omul încă de la început trebuie să-și înfrâneze poftele, pentru ca acelea să nu devină a se dezvolta în patimi, care să-l supună și să-mi mai lase libertatea de a se determina după vocea conștiinței.

De altminteri, învingerea conștiinței peste poftă e cu atât mai asigurată, cu cât **săvârșirea binelui, ce e dictată prin conștiință, e urmată de cea mai înaltă mulțumire**, iar împlinirea poftelor, oprită prin conștiință, e însoțită de mustrare și reprobare. Pe lângă acestea, conștiința se mai întărește încă și prin maxime și principii morale ce s-au format în om, parte prin experiențele vieții, parte prin învățământ.”